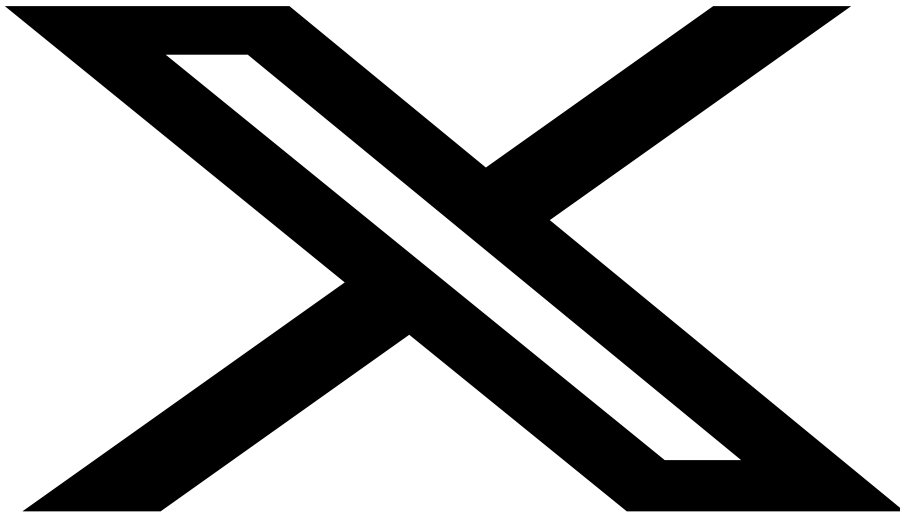

Mötesplats skola

**Låt
berget komma till Mohammed,
experterna till barnen**

Barn som inte blir lyssnade på. Som far illa utan att skolan reagerar eller agerar. Det borde vara tvärt om, säger Shohreh Valikhani. Skolan är central i barnens vardag.

Text: Suzanne Vikström

Bild: Jarl Asklund

SocialPolitik nr 4 /dec 2008

Hej! Jag undrar var gränsen går för 'psykisk misshandel'. Jag förstår att det är en rätt luddig gräns, men jag vill veta om jag har blivit utsatt för det eller inte. Allt jag säger till soc (om hur mina föräldrar låst in mig, talat om hur värdelös jag är, mamma har sagt att hon ska ta självmord på grund av mig) allt sådant struntar dom bara i.

Så berättar en 15 årig flicka i BRIS nya rapport *Kan man bli sjuk av ord? Det osynliga våldet mot själen*. Hon är en av 1

161 barn som berättat om psykisk misshandel och emotionell omsorgssvikt.

Det framgår att barnen – när de väl tar mod till sig och berättar – inte alltid tas på allvar av socialtjänsten, skolans personal eller BUP. BRIS-rapporten talar om en "sköld" som hindrar barnet från att berätta och "hjälparen" från att lyssna.

Shohreh Valikhani jobbar sedan tio år som skolsköterska i Linköping, och hon känner igen det här.

– Den så kallade skölden är väldigt tydlig eftersom barn är så lojala mot föräldrar, lärare och kompisar. Ofta vet de inte om sina rättigheter och berättar inte vad som oroar dem. Då är det lättare att komma till mig och säga att de har ont i huvudet eller ont i magen, säger Shohreh Valikhani.

De barn som visar psykosomatiska tecken som huvudvärk eller magont behöver oftast bara bli sedda. Det gäller att skapa ett förtroende för att komma igenom den här skölden och först efter ett tag kanske barnet vågar öppna sig.

Enligt Shohreh berättar inte barn direkt att de blivit slagna eller har problem hemma. De är i stället väldigt sparsamma med sina problem och ger olika tecken på att de mår dåligt, som Shohreh måste försöka tolka. Hon menar att det är lättare för barnen att berätta anonymt som exempelvis i BRIS-rapporten än när de sitter öga mot öga med henne eller med någon annan.

Barnens problem kan också se väldigt olika ut, beroende på om det har sin grund i skolan, med kompisar eller hemma. Eller, tillägger Shohreh, problem kring sin egen identitet, osäkerhet kring allt som händer fysiskt i kroppen för tonåringar, frigörelseprocessen som sätter i gång känslor. Dessutom kan pressen i skolan påverka, kravet att prestera bra i olika ämnen och få bra betyg. Föräldrarnas förväntningar.

Barnen kan också ena dagen visa tecken på att något är väldigt

dåligt hemma, eller i skolan och nästa dag är allt bra. Lojaliteten spelar in som sköld, menar hon.

BRIS-studien baseras på mejl och telefonsamtal från januari till augusti 2007 där barnen berättar om psykisk misshandel och emotionell omsorgssvikt.

Psykisk barnmisshandel kan vara när en vuxen systematiskt eller oftast under lång tid utsätter ett barn för nedvärderande omdömen, nedbrytande behandling eller avsiktligt känslomässigt lidande. Vid allvarliga fall kan även enstaka händelser betecknas som misshandel.

Exempel på psykisk barnmisshandel kan vara orimligt hårda bestraffningar, förlöjligande, kritik, hån, nedvärdering, avvisande, utfrysning eller orimliga krav.

Några av barnen i BRIS-rapporten berättar att de "inte orkar längre", till slut ser de bara två utvägar: att antingen flytta hemifrån eller dö.

"Jag vill inte ta självmord men jag ser snart ingen annan utväg." Flicka 17 år

Vid den mest uppenbara formen av psykisk misshandel används språket och det talade ordet som vapen. BRIS använder termen verbal tyranni. Det handlar om rejält nedsättande och nedvärderande kommentarer. Föräldrar kan kalla sina barn för hora, slampa, värdelös, ful, fet, dum, elak, jävla snorunge. En flicka berättar:

"Mamma kallar mig gris, jävla ungjävel, dum i huvudet och världens elakaste syster."

"Pappa sa till mig i dag dra åt helvete din bög jag hatar dej, första dagen jag såg dej så hatade jag dej, åk till din mamma i stället för jag vill inte ha dig här jag ångrar att din mamma gjorde dej. KAN NI SVARA JAG BEHÖVER HJÄLP." Mejl från pojke 9 år

"Du får mig att känna mig värdelös och hatad när du säger att du verkligen hatar mig. Du är min mamma, du ska säga att du älskar mig inte tvärt om. Jag sliter som ett djur för att slippa bråk och tjafs." Flicka 13 år

"Mina föräldrar förvränger allt jag säger så att dom kan skälla på mig om det. Min pappa är en diktator med aggressionsproblem. Han säger att jag är psykiskt störd hela tiden." Mejl från pojke 16 år

Emotionell omsorgssvikt beskrivs i rapporten som psykisk försummelse. Det innebär att föräldrarna underlåter att tillgodose barnets grundläggande behov av uppmärksamhet, tillhörighet, fostran, vägledning, stimulans och undervisning. Här avses alla tänkbara aspekter av barns utveckling, även att försumma barnets rättigheter.

Barnen beskriver den bristande emotionella omsorgen som "att ingen bryr sig". Bland annat kan det vara att ingen kommer och tröstar om de gråter, om de är ute är det ingen som vill att de ska komma hem, och att ingen tycker synd om dem om de skadar sig eller blir sjuka.

"Visst hon slår mig inte eller något sådant, men hon verkar inte bry sig, även om hon gör det. Typ om jag säger någonting om det att pappa slog mig, hon vet om det för hon såg själv på, så verkar hon liksom inte bry sig. Skulle jag vara mamma skulle jag ha skrikit argt på pappa som gjort det och typ anmäla...men inte hon." Flicka 15 år

"I julas började jag banta. Min högsta dröm var att få anorexia. (...) om jag blev inlagd på sjukhuset så skulle pappa bli tvungen att bry sig om mig." Flicka 14 år

I BRIS-Rapporten beskrivs "hjälparens hinder" som ett hinder i kommunikationen som kan bero på "sändaren" men även på "mottagaren". Av barnen beskrivs ofta den del av skölden som beror på hjälparen som att de inte förstår vad barnet säger eller struntar i det. Barnet upplever att hjälparen tror mer

på föräldrarna än på dem. De ger exempel på brister i rutiner och arbetssätt, exempelvis har flera barn inte fått möjlighet att tala enskilt med tjänstemannen på socialtjänsten. Då har de inte vågat berätta om sin situation.

– Man måste ha respekt för barnen som individer, säger Shohreh Valikhani. Då får man lojalitet tillbaka. Om hon har skyldighet att kontakta barnens föräldrar, förklarar hon alltid det först för barnen.

Barnen i BRIS-rapporten berättar i stället att skolkuratorer och lärare har ringt hem till deras föräldrar bakom ryggen på dem. Det har förvärrat barnens situation och de har blivit slagna, bestraffade och förbjudits att prata med den de har sökt hjälp hos. Sådana samtal från skolpersonal har även förekommit i situationer där man i stället borde ha gjort en anmälan till socialtjänsten.

När skolpersonal kontaktar föräldrarna utan att barnet vet något förlorar barnet ofta förtroendet och avbryter sina försök att få hjälp.

"Varför frågar vuxna bara en gång och nöjer sig med svaret 'bra'?" Flicka 15 år

Shohreh Valikhani är kritisk till att det saknas samordning mellan myndigheterna när det gäller barnens situation, framförallt mellan skolan och socialtjänsten.

– Till exempel om jag anmäler ett missförhållande, så är det bara socialtjänsten enskilt som får göra en bedömning, inte vi på skolan. Om sedan föräldrarna säger att det jag anmält inte stämmer, så avslutas ärendet. Och då blir det lätt ett misstroende från föräldrarna mot skolan. Om socialtjänsten i stället kallade alla inblandade parter, barnen, föräldrarna, skolan och BUP så skulle vi kunna ha en öppen kommunikation, en dialog. Och vi på skolan kan förklara hur vi har tänkt, säger hon.

Hon saknar andra på skolan som är experter på barn som far illa, exempelvis personer från socialtjänsten eller BUP, men även andra som jobbar med barn och ungdomar. Hennes önskan är att de också kunde komma till skolan, till barnens egen arena där de känner sig trygga. Hon menar att istället för att skolan bara lämnar "ärendet" ifrån sig så kunde alla myndigheter samarbeta och slå ihop sina olika kompetenser och inte jobba som enskilda stödverksamheter på var sitt håll. Att alla jobbar mot ett gemensamt mål för barnens bästa.

Shohreh Valikhani tycker att politikerna borde ta större ansvar och ställa krav på samverkan mellan exempelvis socialtjänsten och skolan. Hon vill se att politikerna legitimerar samverkan och även ställer krav på kontinuerlig utvärdering. Själv jobbar hon aktivt tillsammans med andra i kommunen för att åstadkomma en förändring.

– Vi ser över vad som är hinder och vad som är möjligheter för att komma nära en samverkansplan. Bland annat skriver vi handlingsplaner och anordnar nätverksträffar, säger hon.

Det är skolans uppdrag att främja barns och ungdomars utveckling och skapa goda förutsättningar för långvariga relationer, menar Shohreh Valikhani. Eftersom skolan är barnens arbetsplats och de tillbringar flera år där – både bra och dåliga dagar, menar hon att skolan har bättre förutsättningar för kontinuerliga relationer till barnen än vad exempelvis BUP kan ha, där barnen bara har ett fåtal möten.

Hon tillägger hur viktigt det är att ge de utsatta barnen vad de vill ha, som vardaglig kontakt med läraren, men också med experter inom skolhälsovården som har läst utvecklingspsykologi, vet vad som är deras uppdrag och känner till vilka lagar de måste följa.

– Även kontakten med föräldrarna är viktig. De är oftast barnens bästa skydd. Speciellt när problemen finns i skolan,

när barn mår psykiskt dålig av exempelvis mobbing.

14 procent av de kontakter barn tog med BRIS under 2007 handlade om mobbing. De flesta hade ägt rum i skolan. BRIS-rapporten beskriver skolan som en riskmiljö och konstaterar att långvarig mobbing ofta sker i form av systematiskt utfrysning och isolering, hån, hot, verbala kränkningar och förödmjukande behandling. Barnen berättar om en mobbing som ofta är grov och systematisk. De blir kallade för nedsättande uttryck, tvingade att säga förnedrande saker om sig själva, hotade till livet, inlåsta på toaletterna, slagna och förföljda.

Shohreh Valikhani tycker den nya barn- och elevskyddslagen från 2006 är bra. Den innebär bland annat ett förbud mot all diskriminering och kränkande behandling i skolan. Barn som utsatts för mobbing kan begära skadestånd, om skolan inte agerat.

– **På vår skola jobbar vi** med attityder, tolerans, att mobbing är allas ansvar, anordnar olika trivselaktiviteter, lär barnen vart de kan vända sig och att de ska kunna tro på att de vuxna bryr sig, säger hon.

– Kunskap, kontinuitet över tid och tillgänglighet är viktigt, avslutar Shohreh Valikhani. Hjälparen måste sätta barnet i centrum och först och främst lita på det barnen berättar. Mitt uppdrag är att stå upp för deras rättigheter.

[Suzanne Vikström](#)

Läs vidare

www.bris.se/aktuellt BRIS-Rapporten 2008 Kan man bli sjuk av ord? Det osynliga våldet mot själen.

Sätt barnet främst! Reformera hela den sociala barnvården av Gun-Lis Angsell och Barbro Hindberg, SocialPolitik nr 3